

Vajda János Öregdiákok Egyesülete Ünnepi Közgyűlése Balaton Kongresszusi Központ és Színház Simándy- termében Keszthely, 2011. június 4 (szombat).

GIMNÁZIUMI ÉVEK
1942 – 1950

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Édesanyám tízéves koromban íratott be a keszthelyi nyolcosztályos római katolikus premontrei gimnáziumba. 1942 szeptemberében megkezdtem tanulmányaimat az első osztályban. Az iskola utcára tekintő főbejárati kapuja ekkor számomra egy új világot nyitott meg.

A földszinten a pedellusi lakás melletti legnagyobb osztályterem volt az elsősöké. Ide kerültem hatvanhárom társammal. A hatvannégy „csikó” (valamennyi fiú), nagy izgalommal és nem híján némi büszkeségnek sem 1942 szeptemberében nekivágott a számára teljesen új világnak.

Osztályfőnököm az első két tanévben Radnóczi Kelemen volt, történelem-földrajz szakos rendes tanár.

Az első osztályos tanulók számára minden teljesen újszerű volt ebben az iskolában s alkalmazkodnunk kellett az iskola belső és külső rendjéhez. Meg kellett szoknunk

- a sok új osztálytársat),
- tanáraink személyiségét – egyéniségét,
(legalább tízen tanították a különböző tantárgyakat),
- a hat napos tanítási hét ötven perces tanóráira a tanárok mindig pontos érkezését és általános pedantériáját,
- a pedellus (Nemesházi Lajos) nagy-nagy hatáskörét,
- vízi sporttelepünk teljhatalmú urának (Dorner bácsi) minket rendre és munkára szoktató, úszásra-evezésre és vitorlázásra tanító fáradhatatlan tevékenységét és szigorúságát,
- a diáksapka viselését minden évszakban, iskolai szünetben is,
- tiszteletadást a gimnázium aulájában az első világháború hősi halottainak, gimnáziumunk egykori tanulóinak márványba vésett névsora (71 név) előtt a sapkában tisztelgést, sapka nélkül a fővetést, miként a fő téri országzászló és a templom előtt is ezt kellett tennünk,

Iskolán kívüli, városi találkozások alkalmával az alsóbb osztályos diáknak mindig előre kellett tisztelegnie a felsőbb osztályokba járó diáktársak előtt. Hogy éppenséggel ki hányadik osztályos, arról a diáksapka ezüst és arany zsinórzata pontosan eligazította a külső szemlélőt.

Egyébként a diáksapkánk anyaga sötétkék bársony volt, rajta gimnáziumunk címere (jelvénye). A címer mögé ünnepek alkalmával fehér dístollat kellett tűznünk. Ez tizennyolc centiméternél nem lehetett rövidebb, huszonkét centiméternél nem hosszabb.

Iskolánk tanulóifjúságának nagyobbik része szegény gyermek volt, támogatásra szorult. Tankönyv mindenkinek ingyen járt.

A leginkább rászorulóknak cipőt és rendszeres étkezési ellátást is kaptak. Nyaranta ingyenes volt a cserkész táborban és kongreganista táborban résztvevő tanulók ellátása.

Tanáraink gyakran felhívták figyelmünket a természet szépségeire. Jól éreztük magunkat a természet ölében! („Madarak-fák napja”, tréfás jelenetek eljátszása, „számháborúzás”, labdajáték, közös éneklés, tájékozódási verseny, stb.). A környék nevezetességeit gyalogtúrákon ismertük meg.

Tanáraink szakértelme, meggyőzőképességük, következetességük továbbá személyes példájuk abszolúte tiszteletre indító volt.

Közös munkánkban ez utóbbi volt a perdöntő még akkor is, ha közülük néhányan és esetenként alkalmazták a tanulók testi fenyegetését. Ez akkoriban megtűrt módszer volt a magyar iskolákban.

Szalay Albin igazgató úr váltig hangoztatta előttünk: az a jó, ha a szükséges alvás mellett a tanuló teljes idejét kitölti a nemes munka (önképzőköri tevékenység, sport, kirándulások, nyári sátoztáborozás, gyalogtúrák, színdarabok előadása). Vezérlő elv volt:

„Mens sana in corpore sano!” (Ép testben, ép lélek!)

A két ifjúsági szervezet (*Mária Kongregáció, és a Cserkészlet*)

Dr. Sallér Géza Hermann (1911–1999) és Dr. Klempa Sándor Károly (1898–1985) kiváló szerzetes tanáraink vezetésével a tanulók személyiségének fejlődési folyamatában meghatározó jelentőségű volt, életre szóló tanulságokkal járt.

Sallér tanár úr négy tanéven át volt osztályfőnököm, latin és német nyelvet tanított. Megkérdőjelezhetetlen embersége, pedagógiai műveltsége, életvitele és a rábízott növendékek iránti segítőkészsége mindenkor harmonikus egységben állt következetes szigorával.

Amíg mi diákok védett környezetben tanulhattunk, addig a vérre szomjas 20. század második világháborújának tombolása sok gyötrelmet és gyászt hozott Keszthely polgárait is az 1943-as és 1944-es esztendőben:

Katonák és civilek nyilvános kivégzése történt iskolánk kapuja előtt és fala mellett, a legyilkolt majd oszlophoz kikötött áldozatok közszemlén tartása néha napokig is elhúzódott, miközben mi tanulók rendszeresen a legyilkoltak mellett jártunk el naponta többször is.

1944. március 19-én (vasárnap) német vadász-zuhanóbombázó repülőgépek (*Stukák*) zúgtak el városunk főutcája és az iskola felett alig száz méter magasságban (jól láttuk szárnyaik alatt a bombákat), miközben az utcákat ellepték a szárazföldi motorizált csapatok.

1944. november 19-én (vasárnap) amerikai *Liberator* repülőgépek bombázták városunkat. Ekkor halt meg többekkel együtt egyik ötödik osztályos diáktársunk az akkor éppen ebédelő nyolctagú család minden tagjával együtt, amikor telitalálat érte házukat.

1944. október 29-én gimnáziumunkban megszakadt a tanítási folyamat, csak 1945. május 7-én indul újra és ekkor folytatom tanulmányaimat a harmadik osztályban.

1945 márciusában heves aknazáport zúdítottak ránk majd a következő napokban utcai harcokkal vonultak be városunkba a Vörös Hadsereg katonái.

1946 őszén külső izgága erőtől vált zaklatottá iskolai életünk. Tanítási óra alatt több alkalommal is felpattant osztálytermünk ajtaja. Ilyenkor két-három ismeretlen civil ember lépett be. Köszönés és bemutatkozás nélkül hányaveti módon szóltak az órát tartó tanárnak, hogy a tanulók közül kit kell azonnal a rendőrségre kísélniük „rövid beszélgetésre”. Vitték is azonnal az illető tanulót. A tanórát tartó egyik tanárunk is erre a sorsra jutott, őt aztán sokáig nem is láthattuk. Ki ne tudta volna akkoriban, hogy ez az eljárás melyik szervezet stílusa?

1946-ban a gazdasági életre jellemző, hogy az infláció vágtatni kezd. Csak illusztrációként: a Keszthelyi Újság napilap egyetlen példányának az ára április 14-én 160.000 pengő, egy hét múltán már 300.000 pengő, május 12-én pedig öt millió pengő. A továbbiakban jöttek a sokkal nagy számok: június 30-án 150 billió pengő, július 28-án öt millió „adópengő”. Aztán megtörik az infláció, s augusztus 4-én hatvan fillér a Keszthelyi Újság ára.

Álljon itt az alábbiakban annak leírása, hogyan lettem én életemben egyszer milliomos!

Még az inflációs időszakban (1946-ban) szülei kérésére instruálni kezdtem latin nyelvből egyik osztálytársamat, mert ebből a tantárgyból ő nagyon gyenge volt. Három hónapon át heti két alkalommal tanultunk együtt az ő lakásukon, esetenként egy-két órában. Az utolsó foglalkozás után eljött az ideje annak, hogy a tanuló édesanyja megkérdezi tőlem: Zoli, mennyit kell fizetni a munkájáért? Negyven millió pengőt kérek, mondom én kissé szégyenlősen. Egy percen belül szó nélkül megkapom a kért összeget. Köszönök illedelmesen s némi büszkeséggel távozom, hiszen gimnazista tanulóként milliomos lettem.

Egyenesen a fő téri könyvkereskedésbe, a régi és használt könyveket árusító boltba (*Treffler* Antikvárium) megyek. Sokáig tájékozódok, aztán sikerül választanom egy könyvet.

Gárdonyi Géza: Láthatatlan ember
Dante Könyvkiadó, Bp. 1943

A boltos méltányolja tevékenységemet és közli velem, hogy jelentős árengedményben részesít, ezért csak negyven millió pengőt kell fizetnem. Fizettem. (Voltam egyszer én is milliomos!)

1946 szeptemberében jöttek a lányok hozzánk rendes tanulónak, akik addig csak magántanulóként lehettek az iskola diákjai. Egyik versemben így írok erről:

*Fiuk közé jöttek lányok
Ez volt ám a csodálatos!
Tanórán is romantika,
Esténként meg szerenádok.
Ki felejthet tánciskolát,
Ünnepélyes koszorúcskát,
Tangólépést meg keringőt,
Elbűvölő szempillantást?*

1948. március 15-én a Fő-téren rendezett városi ünnepségen a *Nemzeti dal*-t szavaltam. Aktív premontrei gimnazistának Keszthelyen ez volt az utolsó szereplése városi ünnepélyen. Hatodik osztályos voltam.

1948 nyarán államosították a magyar egyházi iskolákat. Szeptembertől már egyetlen szerzetes tanárunkat sem láthattuk az iskolában, az állami gimnáziumban, az új számozás szerint már nem hetedik, hanem III. osztályban folytattam tanulmányaimat, hivatalos nevén az „*állami gimnázium*”-ban. A következő tanévben az elnevezés már „*állami általános gimnázium*” volt.

Nagy szerencsénkre az első civil osztályfőnök után hamarosan Dr. Németh Dezső lett az új osztályfőnökünk. Nagyszerű embert, kitűnő pedagógust ismertünk meg benne. Védett és óvott bennünket, küzdött értünk! Értettük egymást.

1950. június végén tartottuk az érettségi bankettet a Balaton-parti halászcserdjében. A nyolc évvel korábban (1942) első osztályba iratkozott hatvannégy fiútanuló közül mostanra mindösszesen tizenegyen maradtunk, tizenegyen együtt mentük végig a hosszú úton, ezért akkor így neveztük magunkat: „negyvenkettesek”. Az érettségiző osztálylétszámunk harmincöt fő volt: 13 leány és 22 fiú.

Tisztelt Hallgatóim!

Mi valamennyien tudjuk, hogy az egyetemes emberi értékek nem változnak, azokat évről-évre minden nemzedéknek be kell építenie gondolat- és eszköztárába, mert ezek az értékek – a múlt és jelen szellemi értékei – képezik az oktatás folyamatában a nevelés és személyiségfejlesztés alapjait.

Mi megtanulhattuk ősainktől, szüleinktől és legjobb tanárainktól, hogy múlt nélkül jövőtlen a nép, de egy település is. Ezt kijelenteni nem valamiféle nosztalgia. Tény, hogy a múlt megismerésével és tapasztalataival emberebbé válhat az ember.

Talán erről csacsognak most a Balaton partját érő hullámok habjai is a Keszthelyi öbölben, miközben itt Önök előtt egy tisztelgő Öregdiák vallja:

*Diákod vagyok, bár kissé vénülőske,
Ám néhány betűt, számot még jól ismerek,
Hálám ezért az Alma Matert illesse,
Múltat és Jövőt kösse össze a Jelen.*

Köszönöm, hogy szót kaptam, köszönöm türelmüket.

Dr. Horváth Zoltán